

ברכות דף ח ט

פרק ראשון

1

[דף ט] אמר ר' אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב, שנאמר (דברים טז) "הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה". וכשיצאו לא יצאו אלא ביום, שנאמר (במדבר לג) "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה", על מה נחלקו על שעת חפזון, דר"א ב"ע סבר מאי חפזון דמצרים, ור"ע סבר מאי חפזון חפזון דישאל. תנא נמי הכי, "הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה" וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום, שנאמר "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה", אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב:

עין אי"ה

2

ק"ג. על מה נחלקו על שעת חפזון, דר"א ב"ע סבר חפזון דמצרים. כי החופש הפנימי תלוי בכיטול העבדות, וכיטול העבדות צריך להיות מצד מצרים, שהם גורמי העבדות בהחזיקם עצמם לאדוניהם להם. ובחפזון שלהם והכרתם שאין ראוי שיהיו ישראל עבדים, בזה התחיל כיטול העבדות והתנוצץ החופש הפנימי. ורע"ק סבר חפזון דישאל, שמורה על החופש החיצוני, ללכת קוממיות, ולעשות גדולות ונצורות להיטיב בעולם, שע"ז צריך פעולתן של ישראל והכרתם את יתרונם ותעודתם לפעול על זולתם בעולם. ובאשר שלמות תכלית הגאולה אינה סילוק העבדות לבד, כ"א החירות בפועל והרחבת החיים בדגלה של תורה בעולם, ע"כ מה שנאמר הוציאך ד' אלהיך ממצרים לילה, מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב, שרק התחלה נקראת גאולת הערב, לערך התכלית הנשגבה של גמר הגאולה ביד רמה, למען ידעו כל עמי הארץ כי ד' הוא האלהים אלהי ישראל. אמנם נחלקו הגאולות לשתיים, גאולת הערב וגאולת היום, מפני שהיו עתידים לחזור ולהשתעבד. הורה שלא יבא עליהם השיעבוד כ"א להפסיק פעולתם על זולתם, אבל רוממות נפשם ויתרונם העצמי שזכו בה בגאולת הערב דבר זה קיים לעד ולא יסור מהם, "כי לי בני ישראל עבדים!". ע"כ חובת סיפור יציאת מצרים העקרי הוא בלילה. להורות על תוקף ערך גאולת הערב, והכתוב דייק "הוציאך ד' אלהיך ממצרים לילה".

3

ק"ב. א"ר אבא, הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב, וכשיצאו לא יצאו אלא ביום. הגאולה מעבדות לחירות בכלל, פועלת בכלל עם שלם שני ענינים: האחד הוא החופש הפנימי שמרגיש בנפשו התרוממות שיצא מכלל שפלות העבדות ונעשה בן חורין ואדון לעצמו. והשני הוא הפעולה הנגלית בעולם, בהיותו עם חפשי חי ופועל. ובישראל עוד יתר שאת לשני אלה, כי החופש הפנימי הוא התחלה לשלמות עצמם, בקדושת המדות בתורה ומצוות וחכמתה. והחופש הגלוי החיצוני, הוא עומד בישראל להיות לאור גויים, כאשר כבר נעשה חלק גדול מזה גם לעת כזאת, ויגמר בתכליתו לעת ירחם ד' את עמו, כי מציון תורה תצא! ולתורת ישראל איים ייחלון? ע"כ נחלקו הגאולות לשני חלקים: כשנגאלו ישראל ממצרים הגאולה הפנימית, היתה מבערב³, שע"ז אין העיקר הידיעה והפרסום של זולתם, כ"א ההרגשה הטובה בחופשתם הפנימית. וכשיצאו לא יצאו אלא ביום, ביד רמה, גלוי לכל יושבי תבל, להורות על פעולתם הגלויה בעולם, להשכיל להיטיב לכל ברואי בעולם להאיר באור ד', כדבר שנאמר "והלכו גוים לאורך, ומלכים לנוגה זרחך"⁴.

10

20

4

אמר להם בן זומא לחכמים, וכי מזכירים יציאת מצרים לימות המשיח, והלא כבר נאמר (ירמיה כג) "הנה ימנם באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם", אמרו לו, לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד גלויות עיקר יציאת מצרים טפל לו.

עין אי"ה

5

קצא. א"ל בן זומא לחכמים, וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח כו' אלא שתהא שיעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו. כי יציאת מצרים זכו ישראל לחירותם, דהיינו שלמות עצמם, אבל את השלמות הכללית של המין האנושי ישלימו בימות המשיח. וע"י פיזורם הקודם דוקא, שע"י הפיזור החל שם ד' להודיע בעולם, אבל לא נגמרה דעת ד' וא"א שתגמר בעולם כ"א בהרמת קרנם של ישראל. ע"כ בהיות השלימות האנושית הכללית באה על ידינו לימות המשיח, שאז נתרוםם באמת להיות ממלכת כהנים, אז יהי שיעבוד מלכיות עיקר המטרה, והשלמות הלאומית הפרטית טפלה לו במעשה, שכבר לא נהי נצרכים לכיין פני המעשים להשלמות הפרטית שלנו, שנוכה בו כבר בשלימותו ולא נהי נצרכים לאמצעים לו, אבל ההשתדלות המעשית העיקרית תהי למגמת התיקון הכללי. ובאשר א"א שימשך התיקון הכללי כ"א ע"י מעשה התורה והמצוות שבישראל, ע"כ תהי מגמת המעשים בעיקרה לצורך כלל האנושיות, ובדרך טפל להרים השלמות הפרטית של ישראל, שנמשך מיציאת מצרים. מפני ששלמות עצמם תעלה ג"כ מאילי ע"י אור ד' שעליהם.

10

6

אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, (שמות כ) "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", אמר להם, למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם.

7

עין איה

8

צח. אמר לפניו, רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, "אנכי ד"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים", למצרים ירדתם, לפרעה נשתעבדתם, תורה למה תהא לכם. הנצחיות היא מסוקרה בסקירתם של צבאות העליונים. הכלליות וההתעלות מכל שינוי ותמורה היא מנת חלקם. אור הקודש של ההארה האלהית מפליא הוא את הכל במה שהוא מתמם את החזון של הנצח, עם כל היצירות המשתנות בהמשך הזמנים והקפתם. החדירה האלהית נוקבת היא ויורדת מראש הגובה והשלמות של הכלליות עד להתפרטות של הפרטיות, מרוממות ההקפה הבלתי משתנה עד מעמקי פרטיות כל השינויים כולם. ומתוך כך אין התורה האלהית ראויה להקבע. בריכוזה - שמטרתה לאחד את כל היש ולרוממו, להעלותו למקוריות קדושתו האצילית העליונה ממעמקי שפלות ירידותיו - בחוגם של מלאכי עליון המתעלים מכל התמורות, הירידות והחילופים הזמניים. תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, "אנכי ד"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים". ההתגלות האלהית הנצחית קבעה את חותמה על

יסוד ההשתנות אשר במאורעותיהן של תולדות בני אדם וסיבוכיהם. ולא רק הערך המיוחד של הירידה המקומית של מצרים שיש לה עכ"פ איזה ערך כללי וקיים, הארץ לעולם עומדת¹, היה מבליט את הרעיון שיסוד ההגלות של האורה האלהית, מקור כל הנצחים, בא(ה) ע"י החידור של הופעה זו בחגוי הפרטים היותר משתנים, כי אם (ע"י) הקישור שיש ליציאת מצרים, ניסיה וההתגלות האלהית שלה עם ממשלתו העוברת של פרעה, עם רשעתו וחזוק לבו והתכשרותו להיות כלי מקבל את התחלואים והמכות הנפלאות, שעל ידם נודעה יד ד'², מקור הצדק והיושר בתולדה האנושית, בתור הופעה מזורחה מצדקת ד' בכל העולמים כולם. ואתם כלום למצרים ירדתם, לפרעה נשתעבדתם, הרי כלליים אתם ולא פרטיים, קבועים ולא משתנים, ומעמדכם הכללי לא יוכל לחדור אל המאפל של הפרטיות, ומצבכם הקבוע לא יופיע בתוכיותם של השינויים הדקים אשר לעלילות מצעדי גבר. וכאשר לא תוכלו לאחד את כל השינויים והפרטים אל הכלליות והקביעות, תורה למה לכם.

האורג פרק שלשה עשר שבת דף קו

9

אמר רבה בר רב הונא הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות, תנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא צפור דרור, שדרה בבית כבשדה:

עין איה

10

יא. אמר רבה בר רב הונא, הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות. תנא דבי רבי ישמעאל, למה נקראת צפור דרור, שדרה בבית כבשדה. החירות היא השאיפה היותר עליונה בחיים, ועל כן היציאה מעבדות לחירות היא התכונה היותר פועלת בזכרון כללות הקודש בישראל, וקדושת הזמנים העקרית היא קשורה בזכר ליציאת מצרים מבית עבדים, והיוכל המסמן את הגעת החיים החברותיים בישראל למטרתם העליונה, נקוב הוא בשם, "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה"¹.

והסימן לסוג החירות הזה, הוא הדוגמא של ציפור הדרור, שמפני הטבעיות הקשורה בטבע נפשה אינה מקבלת מרות, ואינה מכניעה ומשכרת את טבע עצמיותה, למרות התנאים החיצוניים. ואע"פ שמקום חירותה הוא השדה, המרחב הטבעי שלה, מ"מ בשביל כך היא מסומנת בשם דרור, מפני שהיא דרה בבית כבשדה. והחירות הנפשית הפנימית, שלא להכנע משום עול זה, המונע את ההשלמה הנפשית הפנימית על ידי לחצים חיצוניים, ראויה לקבע את מקומה בחיי האדם הפרטי ובחיי האומה בכלל, לשאת ברמה את דגל הקודש, את אור התורה, שכתוב בה חרות על הלוחות³, אל תיקרי חרות אלא חירות⁴. וביסוד הגבורה הבאה מקודש יופיע אור החירות האמיתי, ונגיע להמגמה הקדושה שביובל, "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה", כסימן הסמלי של ציפור הדרור, שנקרא שמה דרור מפני שדרה בבית כבשדה.

אמנם הדרור האמיתי הוא אותו הדרור המתאים להתכונה הפנימית, הנטועה בנפש אשר עשה אלהים אותה ישרה². והנטיה החירותית הזאת, אינה נכנעת מפני כל לחץ, והמקום אינו יכול לגרום לה שברון, כי אמין הוא הכח הנפשי כשהוא נשמר בתמימות טבעו, לעמוד נגד הלחצים החיצוניים.